

שתי פנים למראת פרס נובל

מאת **כרפי' אהרן צ'חנובר**

ההתדרדרות. הרפורמות "אופק חדש" ו"עזו לתמורה" במערכות החינוך היסודי והעל-יסודי, ההשקעות המובטחות באוניברסיטאות והקמת מרכזי מצוינות למחקר שמטרתם החזרת "מוחות שברחו" – הם סימן חשוב להפגמת גודל השבר על ידי ההנהגה. אך נדרשות עוד שנים רבות עד שייקצרו הפרות – עד שיוכשרו המהנדסים, המדענים ואנשי הרוח שיצמחו מן ההשקעה הזאת. השאלה הנשאלת היא מדוע ננקטת הגישה המתמשכת הזאת של הרס מערכת מפוראת כדי לנסות ולשקמה. מדוע אי אפשר היה להשאיר את הקיים על כנו ולשפרו?

האם השבר במערכת החינוך ייחודי? חוששני שלא. אני רואה לדאבוני כשל רב-מערכתי. לישראל מערכת רפואה מצוינת, הרופאים ובתי החולים הם מן הטובים בעולם. הבעיה היא נגישותה לציבור של מערכת שהולכת וקטנה במידה מדאיגה, מומחים יאמרו אפילו מסכנת חיים. מספר מיטות האשפוז לנפש הולך וקטן והוא מן הנמוכים ביותר במדינות המפותחות. בפריפריה – בדרום ובצפון – הוא נמוך עוד הרבה יותר. גם מספר הרופאים לנפש הולך ויורד. בקרוב ייפתח בצפת בית הספר החמישי לרפואה, שהקמתו נועדה לפתור חלקית בעיה זו, אך בוגריו ייכנסו למערכת רק בעוד שנים רבות. נוסף על כך אנו עומדים לאבד מאות מתמחים צעירים. לצד זאת תנאי העבודה של

גל שמחה שטף את הארץ עם היוודע דבר זכייתו של פרופ' דן שכטמן בפרס נובל. מדובר בעוד ניצחון של האדם במאבקו לפיענוח מבנה היקום וסודות החיים, שהוא שלב ראשון והכרחי בפיתוחם של אמצעים מתקדמים בכל התחומים לשיפור רווחת חיו, ובהם אמצעי תקשורת ותעבורה, חומרים חדשים, אמצעי אבחנה, תרופות, חיסונים וטכנולוגיות רפואיות ויצירת מקורות אנרגיה חדשים. תגליתו של הפרופ' שכטמן, שעד שהוכרה גדולתה נתקלה בספקנות רבה, מאפיינת תגליות פורצות דרך רבות ומוסיפה לתחושת השמחה. הטיפוס מגיחוך וכמעט נידוי מן הקהילה המדעית אל פסגת ההכרה העולמית דורש עקשנות בלתי מתפשרת ואמונה בצדקת הדרך. לכן ההישג הוא בראש ובראשונה אישי – של דן שכטמן – עדות ניצחת ליכולות הבלתי נתפסות כמעט של רוח האדם ודמיונו.

אך מעל תחושת השמחה מתקדרת חשרת עננים המשקפת את המשבר שבו נתונה החברה שלנו ומדינת ישראל. פרופ' שכטמן הוא "כוכב נולד" שהילת אורו תעומעם במהרה. רבים יזכרו, לזמן קצר, את שמו, אך מעטים שבמעטים מבינים או ינסו להבין את מהות תגליתו. לרבים אין ולא יהיו הכלים אפילו לנסות להבינה. בחסותן ובתמיכתן של ממשלות ישראל בשנים האחרונות רבים מאוד אינם רוכשים את הכלים הבסיסיים להבנת מהותם שלהם ושל העולם הסובב אותם. אין הם לומדים את יסודות מדעי הטבע, מתמטיקה, שפות זרות, ואף לא את שפת הארץ הזו. בכך הם מהווים איום גדול על כלכלת המדינה ועל קיומנו כאן כחברה מודרנית היכולה לסכנות האורבות לה.

כמו כן נשאלת השאלה אם יהיו לנו בעתיד זוכים נוספים, או חשוב יותר – אם יגיעו מדענים ישראלים להישגים פורצי דרך גם בעתיד. שאלה זו מקורה בהתדרדרות הנמשכת במערכות החינוך והמחקר כפי שמשקפת בכל אמת מידה בין-לאומית. אנו מדדים אחרי מדינות "נחשלות" כאירן, שמשקיעה מאמצים אדירים בשיפור מערכות החינוך והמחקר שלה. אכן, בשנים האחרונות נעשים ניסיונות להיפוך כיוון

הבה נשוב להיות מונהגים בידי "מנהיגים" ולא "פוליטיקאים", להיות מונחים לא על ידי אינטרסנטים ה"עושים לביתם" כי אם בידי אנשי חזון אמיצים.

נריע להישגיו של פרופסור דן שכטמן, ונעתיק את ההתמדה, המסירות והחזון של חברינו – מדענים ישראלים מובילים ופורצי דרך בעולם כולו – גם לתחומי חיינו האחרים.

חלקו של המאמר פורסם ב"הארץ" ב־12 באוקטובר 2011, לאחר ההכרזה על זכייתו של פרופ' שכטמן.

פרופ' **אהרן צ'חנובר** הוא חבר האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. חתן פרס נובל בכימיה לשנת 2004 מהפקולטה לרפואה ומכון המחקר ע"ש רפפורט בטכניון.

הרופאים בישראל, שלא נפתרו עם ההסכם האחרון, רק מבטיחים את המשך הבריחה מן המקצוע או מן הארץ. ומה על השירותים הסוציאליים? האם מישהו מדמה כי אפשר לקיים שירותים איכותיים במשכורות הרעב של העובדים הסוציאליים? ומה על המחאה החברתית של הקיץ האחרון, שמקורה במערכת כלכלית שלמה ומשומנת היטב שנבנתה במכוון כדי לשרת אינטרסים צרים המנוגדים לחלוטין לאלה של הציבור?

מדוע לקינו במחלה כה קשה של הרס הקיים והטוב שידענו לבנותו?! מדוע הפתרונות הם של אלתור, טיוח וחוסר תכנון כלל-מערכתי?!

עם קום המדינה משכה הנהגתה את הטובים ביותר – הרואים למרחקים!